

ФИЛОЛОГИЯ

УДК 821.131.3:82-1 Скарынкін

І. М. Гоўзіч, кандыдат філалагічных навук, дацэнт (БДПУ)

МАСТАЦКА-ВОБРАЗНЫ СВЕТ ПАЭЗІІ УЛАДЗІМІРА СКАРЫНКІНА

У артыкуле даследуюцца складнікі мастацкага свету Уладзіміра Скарынкінна, вызначаюцца прыярытэтныя жанры, якія выкарыстоўвае аўтар. Творчасць паэта разглядаецца як складаны мастацкі феномен, у якім выявілася спалучэнне традыцый і наватарства, класічнага і сучаснага, традыцыйнага і індывідуальна-аўтарскага пачаткаў.

The article explored the components of the artistic world of Vladimir Skarynkin, determined the priority genres were used by the author. Work of the poet is seen as a complex artistic phenomenon, which revealed a blend of tradition and innovation, classic and modern, traditional and individual copyright principles.

Уводзіны. Уладзімір Скарынкін належыць да тых выдатных майстроў слова, чые творчасць і лёс непарыўна звязаны з лёсам Радзімы, больш таго, яго паэзія многімі сваімі гранямі арганічна знітавана і з патрабаваннямі часу. І рух часу, і развіццё духоўнасці самога паэта – роўназалежныя велічыні. Глыбіня зместу, унутраная цэласнасць і паслядоўнасць пазіцыі мастака, арганічная сувязь аб'ектыўнага і суб'ектыўнага, вызначанага яднаннем субстанцыянальнага і асабіста-творчага пачаткаў, уласцівы яго паэзіі. У ёй знайшлі глыбокае асэнсаванне і адлюстраванне суровай памяць вайны, складанае ХХ стагоддзе, перажыванні сучасніка, узаемасувязь і ўзаемаабумоўленасць асобы, прыроды і грамадства, мараль і этыка, праблемы адраджэння духоўных традыцый.

Асноўная частка. У. Скарынкін – адзін з нямногіх беларускіх пісьменнікаў, чыя духоўная і творчая эвалюцыя ўяўляе цікавы і ўнікальны феномен у сучаснай літаратуры, калі «тэхналагічны» пачатак у творчасці мяжуецца з мяккім лірызмам, а ў кнізе «Апошнія слова» (звернем увагу на эпітэт *апошнія*, бо так ці інакш пасля яе выхаду беларускі чытач не пабачыў ніводнага арыгінальнага паэтычнага зборніка, хоць вершы паэта друкаваліся і друкуюцца ў літаратурна-мастацкіх часопісах) – і з публіцыстычнай завостранасцю, і з роздумам пра вечныя чалавечыя духоўныя каштоўнасці. Паэтычным *credo* пісьменніка можна лічыць верш «Паядынак» са зборніка «Гукавы бар'ер»: «Я прымірыць павінен іх цяпер! / Пачаць гатовы кожную гадзіну / Ё душы маёй паэт і інжынер / Паміж сабой смяротны паядынак» [1, с. 18].

Пра падобнае імкненне паяднаць фізіку і лірыку ў рускай літаратуры неаднаразова выкажуцца і Я. Еўтушэнка, і Р. Радзественскі, і Я. Вінакураў, і А. Вазнясенскі, ды многія іншыя паэты-шасцідзясятнікі.

Паэтычны набытак У. Скарынкінна ў параўнанні з равеснікамі-калегамі па літаратурным цэху не такі маштабны, але з самага пачатку яго тэксты вызначаліся шчырымі і непасрэднымі інтанацыямі, пачуццёваасцю і тонкім лірызмам, маляўнічасцю вобразаў і сімвалічнаасцю штрыхоў-дэталей, «тэхнічнай» дасканаласцю. Творы лірычных зборнікаў «Буслы над аэрадромам» (1969), «Гукавы бар'ер» (1972), «Дазвольце ўзлёт» (1975), «Чацвёрты разварот» (1979), «Вугал атакі» (1983), «Пасадачныя агні» (1985), «Выратавальны плыт» (1988), «Размова на парозе» (1991), «Лосвіда» (1993), «Апошнія слова» (1994) адпавядаюць высокаму мастацка-эстэтычнаму ўзроўню слоўнага мастацтва. Паэт валодае цудоўным дарам – выклікаць ў чытача здзіўленне, абвостранае ўспрыманне з'яў назвамі сваіх кніг, першыя шэсць з якіх грунтуюцца на сувязі мастацтва і навукі, лірыкі і фізікі.

У. Скарынкіну выпала нарадзіцца ў вірлі-вым ХХ стагоддзі, і яго творчасць у асноўным прыпадае на апошнія дзесяцігоддзі гэтага часу, пра які М. Ю. Лотман у сваёй працы «Культура і выбух» адзначаў, што асноўнымі заканамер-насцямі развіцця культуры былі барацьба эвалюцыйных і выбуховых тэндэнцый. Мастацкія пошукі У. Скарынкінна – прыклад натуральнай эвалюцыі: ад рамантычна-захопленнага і аптымістычнага сузірання быцця і стварэння да тонкіх лірык карцін, часам змрочаных і падсвечаных вайной і ўспамінамі дзяцінства, да філасофскіх медытацый-разважанняў. Мастак прыходзіць да высновы пра сваё «выпадзенне» з сучаснасці, пра што сведчаць назвы трох апошніх кніг, але ўсё роўна яшчэ цепліцца някідкім промнем у лірычнага героя святло і радасць, надточаныя надзеі.

Ужо ў першых кнігах паэт выявіў цікавасць да вечных тэм чалавечага быцця і да канкрэтных, даволі лакальных набалелых пытанняў, спалучаючы

асацыятыўную вобразнасць з паэтыкай непасрэднага, канкрэтна-пачуццёвага адлюстравання жыцця. Яго вершы з названых зборнікаў і паэмы «Насустрэч веку», «Сляпы дождж», «Высокае сонца», «Узнясенне», «Астральны знак Францыска» прывабліваюць натуральнасцю вобразнасці і рытмамелодыкі, народнымі характарамі-тыпамі, адлюстраванымі ў лірычных і ліра-эпічных творах, а не штучнасцю і залішняй складанасцю паэтычнай інтанацыі.

Цэнтральнай, скразной тэмай творчасці У. Скарынка, якая віруе ад зборніка да зборніка, падсвечваючыся новымі гранямі, становіцца тэма любові да Радзімы, неадлучнай ад любові да знаёмых з дзяцінства мясцін, да блізкіх, дарагіх людзей – землякоў, родных, і ў першую чаргу да маці, бацькі і айчыны. Так, у вершы «Другі снег», што ўводзіцца ў зборнік эпітэтам з твора «Вяртанне ў першы снег» Рыгора Барадуліна («Як ціхая аблачынка, / Нада мной праплывае мама»), вобраз самага роднага чалавека асвятляе сабой краявід, нягледзячы на тое, што «Ціхая аблачынка / Не сядзе каля стала... / Лёгка, як пушынка, / За небакрай сплыла» [1, с. 27]. Вобразы блізкіх людзей становяцца сімваламі адданасці роднай зямлі, працы ў вершах «Камель», «Гост», «Муляр Міша Серабро».

Так ужо на пачатку творчасці Радзіма набывае ў мастака слова вельмі важную іпастась – маці: «Ведаў і хаўтуры, і радзіны / Гэты ціхі некрыклівы кут... / І калісьці пачуццё радзімы / Ё сэрцы маці выспела вось тут» [1, с. 43]. Вобраз маці, маючы рэальнага прататыпа, выяўляе адначасова пачуццё нацыянальнага патрыятызму, пераводзіць грамадзянскую любоў да Айчыны ў сферу асабіста-інтымную («Дома», «Ліпа ля матчынай хаты...», «На радзіме маці» і інш.). Пасля смерці самага блізкага чалавека паэтам авалодаюць горыч і смутак – асірацелы лірычны герой многіх вершаў не мае душэўнага апірышча, востра адчувае ўласную адзіноту («На могілках», «Я не прадам бацькоўскага дома», «Ноч на радзіме», паэма «Узнясенне»). Тэма сірацтва паралельна развіваецца з тэмай Радзімы, набывае трагічнае гучанне ў сувязі са стратай родных у вершы «Цяпер я круглы сірата...».

«Прывязанасць» У. Скарынка да зямных першаасноў своеасабліва: за звычайнымі побытавымі з’явамі і рэчамі ў вершах яго праглядаецца сімвалічны сэнс, прычым і канкрэтыка, і сімволіка прачытваюцца з выразнай драматычнай і нават трагічнай падсветкай жахлівымі падзеямі вайны ці смерцю блізкіх. Так, у адычна-мажорным вершы з першай кнігі «Буслы над аэрадромам» светла-ўзвышаны вобраз Белай Русі ствараюць не толькі «белыя гоні бульбы», «белыя плечы бяроз»,

«белыя россыпы рос», «вейкі рамонкаў белых», і г. д., але і драматычныя штрыхі-дэталі, што аздабляюць партрэт бацькаўшчыны новымі дэталямі: «Толькі *бялеюць скроні / Ўдовінай сівізной*» [1, с. 3]. У вершы «Родны дом», топас *дом (хата)* для паэта – сімвал не толькі шчасця і радасці, але і выпрабавання і пакут, натхнення і любові: «На фронт з галашэннем і плачам / Мужчын ён праводзіў сваіх / І быў у баі гарачым / Крыніцай мужнасці іх» [1, с. 29], а ў творы «Радзімкі смаленых сукоў» хата – гэта нявеста.

Адным з напрамкаў мастацкай рэалізацыі тэмы радзімы ў творчасці У. Скарынка стала выкарыстанне класічнай традыцыі ў розных яе праехах, найперш у звароце да папулярных твораў патрыятычнай тэматыкі папярэдняга. Атрыбутаванне падобных вершаў адбываецца за кошт эпіграфу: радкі з твораў Янкі Купалы, Рыгора Барадуліна і іншых мастакоў слова (вершы «Русь Белую Храмам я Белым Сню...», «Другі снег»). Даследчыкі сучаснай паэзіі адзначаюць, што ў творах У. Скарынка «вобраз Радзімы нясе ў сабе элемент няздзейснай мары: Айчына – Храм Белы, які сніцца лірычнаму герою, ён яшчэ толькі будзе пабудаваны, калі людзі пачнуць жыць у згодзе; толькі тады ў храм прыйдзе Бог, калі беларусы пакладуць на аналоі кнігі Скарыны» [2, с. 102].

Этнаграфія і фальклор – гэтаксама крыніцы любові да Радзімы, нездарма многія творы У. Скарынка маюць вытокамі веданне спадчыны, у тым ліку вусна-паэтычнай, народа, яго быту (вершы «Жавароначкі прыляцелі», «Не чыйсці конь бяжыць», «Пародзісты конь» і інш.). Акрамя знешняй арыентацыі на народна-песенныя традыцыі, паэт прысвячае верш «У Гудзевіцкім этнаграфічным музеі» настаўніку беларускай мовы і літаратуры Алесю Белакозу, які сабраў у Гудзевіцкім этнаграфічным музеі артэфакты, што запрасілі «сустрэцца з беларускай даўніною». Наколькі незвычайным для аўтара была сустрэча з абразом, акрытым ручнікам, калі той пазнаў: «...о, незабыўны міг! – / Былога палачаніна Францыска, / Стваральніка праслаўленага кніг» [3, с. 96].

Мастацкая рэалізацыя тэмы Радзімы ў творчасці У. Скарынка часам адрозніваецца ад папулярнага ў нацыянальнай паэзіі яе ўвасаблення, калі вобраз роднага краю вельмі часта паўстае ідэалізаваным, прыхарошаным, пераважна ідылістычна-сялянскім. У вершах У. Скарынка з кнігі «Буслы над аэрадромам», «Гукавы бар’ер», «Дазвольце ўзлёт», «Чацвёрты разварот», «Вугал атакі», «Пасадачныя агні», «Выратавальны плыт» нямала і традыцыйнай вобразнай атрыбутыкі, звязанай са светам вёскі і родных людзей (дзьмухаўцы, валошкі / васількі, калос-

се, азёры, бары, лясныя рэкі і г. д.), і нетрадыцыйнай, новай для нацыянальнага паэтычнага «космасу» «тэхналагічна-рукатворнай» атрыбутыкі, дарагой і блізкай сэрцу і душы паэта-інжынера. Самалёты падчас начнога адпачынку нагадваюць птушак, што прыпынілі свой доўгі палёт, каб спачыць і перавесці дух.

Паступова тэма Радзімы ў творчасці У. Скарынкіна набывае адценні акрэсленага гістарызму, філасофскага нападнення, паэт у канцэптуальным разуменні Бацькаўшчыны і спасціжэнні яе духоўнай сутнасці далучаецца да мастацкай традыцыі філасофскай лірыкі: «Жыць і спаваць наканаваў мне лёс, / Таму жыццё маё – / не тамніца. / Мае багі – / вячystая крыніца, / Зямля бацькоў, / блакітны плёс нябёс» [3, с. 47].

Згадваючы славыты і залаты час ў гісторыі Беларусі – час ВКЛ – У. Скарынкін не можа не спраецываваць гэты перыяд на сучаснасць, ён нібы Мялешка ў знакамітай прамове параўноўвае былое і сучаснасць і з сумаю канстатуе, што былая сталіца славутага княства і асяродак нацыянальнай культуры ўжо не належыць беларускаму народу. У сувязі з адзначанай тэмай у лірыцы У. Скарынкіна атрымлівае ўвасабленне і развіццё матыў вяртання на радзіму, а ў сувязі з ім – матыў душэўнай раздвоенасці-разарванасці, паэт імкнецца паяднаць, як і яго славыты папярэднікі Міхася Стральцоў, горад і вёску, далучыўшы да гэтага складанага працэсу і сваіх дзяцей. У апошніх кнігах паэта тэма «вяртання да вытокаў» набывае ўсё большае гучанне, еднасць прыроды і стану душы лірычнага героя з цягам часу ўсё больш і больш актуалізуецца ў вершах «Перад узыходам сонца», «Дзень спакойнага сэрца», «У заснежаных лясах...», «Сіняя сонь», «У сакавіцкім лесе», «Звыкся з жахамі і дзівосамі...» і інш. Лірычны герой у падобных творах – гарманічная і суладная часцінка прыроды, быцця, нягледзячы на кароткатэрміновасць шчасця («Як бывае ён рэдка – / Дзень спакойнага сэрца» [3, с. 74]).

Спецыфіка мастакоўскага почырку У. Скарынкіна заключаецца ва ўменні лаканічна і разам з тым гранічна дакладна перадаць пачуццё, эмоцыю, калі тэма Радзімы раскрываецца ў лірыцы паэта праз маляўнічае апісанне блізкіх і дарагіх краявідаў, імпрэсіяністычны пейзаж, што нараджае ў рэцыпіента яскравы малюнак, поўны характа і непаўторнасці. Вядучымі трыпамі ў дадзеным выпадку выступаюць адухаўленне і метафарызацыя: «Зара памыла валасы / У рэчцы, як пастушка. / І завязала для красы / Малінавую стужку. / Затым прысела на мастку, / Не тоячы знямогі, / І апусціла ў раку / Бяроза-вая ногі» [1, с. 16].

Па прыродзе свайго таленту У. Скарынкін – паэт-лірык, яго вершам уласцівыя глыбіня і эмацыянальная насычанасць, кожнае слова ў паэ-

тычнай страфе мастака канцэнтруе ў сабе глыбокі сэнс, невыпадкова многія яго творы нагадваюць эскізы, накіды, за немудрагелістымі мікрарабразамі якіх бачыцца шырокая зместавая перспектыва і эмацыянальная аб'ёмнасць. Паказальны ў гэтых адносінах верш «Сіняя сонь»: «Сіняя сонь навакол, / Сінія – / лес і аселица. / З рэшата поўні / на дол / З шоргатам / бліскаўкі сеюцца. / Сіні марозны туман, / Цені размытыя, / сінія. / Яблыні, / дуб-велікан / І ясакары – / у інеі» [3, с. 76]. У. Скарынкін выкарыстоўвае эліптычныя канструкцыі, пазбягаючы дзеясловаў, што надае вершу статычнасць сапраўднага малюнка. Дзеясловы ўжываюцца толькі для «контурнага» пазначэння тых складаных уражанняў, якія ўзніклі ад сузірання родных ваколіц. Поўнасцю выявіць свае адчуванні ў словах паэт нават не спрабуе – намнога больш і лепш за іх гаворыць недасказанасць.

У лірыцы У. Скарынкіна тэма Радзімы распрацоўваецца паралельна з тэмай экалогіі («Дзе буслы кружылі...», «Як папрацавалі бензапілы!..», «Экалагічны верш»), у тым ліку і духоўнай («Яшчэ на свеце многа дзівакоў!..», «У лесе», «Перад уцёкамі ў лістапад», «Кібітка лёсу коціцца няўмольна...» і інш.). Раскрыццё такой спрадвечнай і актуальнай тэмы, як прырода і чалавек, у творчасці паэта паступова поўніцца новым зместам – звяртаецца ўвага найперш на экалогію чалавечай душы, што ці не ўпершыню ў нацыянальнай літаратуры было зроблена Васілём Зуёнкам (верш «Ніхто не пачуў...») і Янкам Сіпаковым (верш «У траве пажухлай і счарнелай...»). На думку У. Скарынкіна, жыццё ва ўрбанізаваным грамадстве, дзе ўсё менш адчуваць становіцца сувязь з зямлёй, народнымі каранямі, не спрыяе захаванню душэўнай гармоніі: «Раве, / грыміць за вокнамі прагрэс, / Вядзе на нас, людзей, / атаку шумам... / І я ўцякаю ўсё часцей / у лес, / Знясілены і мітусней, / і тлумам...» [3, с. 65], таму трэба бегчы «ад званкоў і нарад <...> / у залаты лістапад» [2, с. 66], каб памяняць тлум і балаганны гоман на «ўзнёслую фугу спакою» [4, с. 13] у выканні залатых ствалоў асінак, дашчанай кладкі праз Іслач і нябёсаў.

Жахлівым папярэджаннем будучаю пакаленню і трагічнай песняй гучыць «Калыханка для ўнучкі Насці» пра жыццё сучаснага горада, дзе «...з водаправодных кранаў / Льецца мёртвая вада. <...> / Выпаўзлі на бераг / ракі / Там / з забруджанай ракі. / Там галубкі-небаракі / Чорныя, / нібы гракі. / Кожны дзень / у горад новы / Прылятае шматгаловы, / Ненажэрны, / страшны цмок, / Што мянушку мае – / Смог» [4, с. 89–90].

Ваенная тэма арганічна ўвайшла ў паэзію шматлікіх пакаленняў і для многіх мастакоў слова стала вызначальнай (узгадаем хоць бы Рыгора Барадуліна і Янку Сіпакова), не скончылася яна

і для У. Скарынкіна, заўчасных удоў, для маці, што доўгія дні і ночы чакаюць сыноў. Так, у вершах «З уласнай памяццю я на нажах...», «За мною гоніцца аўчарка», «На Зеелаўскіх вышынях», «Хатынь», «Блакада», «Наста і Еўдакія», паэмах «Узнясенне», «Сляпы дождж» аўтар не толькі расказвае чытачам ўласную трагедыю скалечанага дзяцінства, але і раскрывае трагедыю пакалення бязбацькавічаў, апісвае трагедыю маці, яе балючую, вечна-нязгасную надзею на вяртанне мужа-абаронцы і распавядае пра гора айчыма, што страціў на вайне дачку і жонку, маці і бацьку. Верш «Ці скоро сыночак мой прыйдзе з вайны?» таксама раскрывае тэму вайны, паэт імкнецца перадаць чытачам матуліна гора і трагічнасць лёсу сына-салдата, які загінуў на вайне.

Пры дапамозе выкарыстання традыцый вуснай народнай творчасці аўтар паказвае размову маці са званочкам: «Скажы мне, званочак, / Званочак лясны: Ці скоро сыночак / Мой прыйдзе з вайны? / – Завялы вяночак / На хвалях Дзвіны. / Не скоро сыночак / Твой прыйдзе з вайны. / – А як жа, званочак, / Даведацца мне: / Калі мой сыночак / Мяне / Прыгарне? / – Ты з рэчкі пясочак / На ганку пасей, / Як сеяў сыночак – / Пястун Аляксеі. / – Навошта, званочак, / Званочак лясны, / На ганку пясочак / Мне сеяць рачны? / – Калі ён узыздзе, / Як рунь зеляны, / Сыночак твой прыйдзе / Дадому з вайны» [5, с. 30–31]. Працытаваны верш У. Скарынкіна знешняй фабулай нагадвае баладу А. Куляшова «Маці», але сваёй незакончанасцю, адсутнасцю прамога вырашэння канфлікту паміж жыццём і смерцю набліжаецца да фальклорнай балады. Сталася так, што большасць твораў на гэтую тэму напісана У. Скарынкіным з арыентацыяй на традыцыйную вусную народную творчасць, у так званым «песенна-лірычным ключы», як, да прыкладу, верш «Дачка з паходу чакала татку», які нагадвае знакамiты барадулiнаўскі «Бацьку».

Аўтар паспяхова асвойвае ў сваёй лірыцы і гістарычную тэму, пры раскрыцці якой не толькі дакументальна адлюстроўвае і падае, але і асэнсоўвае падзеі гісторыі. «Гістарычная панарамнасць» даволі часта прысутнічае ў вершах, прысвечаных праблемам сучаснасці, бо для пісьменніка характэрна імкненне не толькі знайсці вытокі той ці іншай з'явы, але і прасачыць яе развіццё ў будучым. Менавіта таму для рэалізацыі сваёй задумы паэт абірае жанравую абалонку «гістарычна-панарамных» вершаў-роздумаў пра лёс беларусаў. У падобных творах праз канкрэтныя, адзінаквыя моманты жыцця беларуса можна выразна ўбачыць усю гісторыю краіны і народа. Гэта значыць, што паэт, узгадваючы асобныя падзеі, на першы погляд нават не варта чытацкай увагі, выходзіць на шырокае абагульненне пра лёс нацыі.

Рэлігійныя матывы трывала ўвайшлі ў апошнія зборнікі У. Скарынкіна, паэт разважае пра рэлігійную талерантнасць у вершы «Касцёл і царква ў Глыбокім», называе святым месцам родную зямлю («Калі ў жыцці ўсё менш святога, / Калі жыруюць гандляры / І ўчынкамі сваімі Бога / Ганьбуюць нават святары, / Паедзем на святое месца / Да вечных ісцін / і святых, / Дзе льецца сонечная мяса / З бяздонных восеньскіх вышынь» [4, с. 27]), імкнецца размежаваць і паказаць іншым адрозненне Бога і бажкоў сучаснасці («Атэістычны верш»).

Творчасць У. Скарынкіна, прадстаўленая трыма апошнімі зборнікамі, адметная сваёй роздумнасцю, рэфлексійнасцю, прычым філасофізмам не штучным, інтэлектуалізаваным, а жыццёвым, натуральным, што праяўляецца ў творах рознай праблематыкі (пейзажныя апісанні, вершы на тэму кахання, мастака і мастацтва – «Катэгарычнае прызнанне», «Ода заручільнаму прысцёнку», «Апошнія слова», «Не забыва, не хам, не пралаза...», «Свойскія гусі», «Чарнавік» і інш.). Асабліва ўласна філасофскай лірыцы аўтара становіцца пашырэнне ў ёй фаталістычных матываў («Праз могілкі / змалку / ісці ўсё жыццё / Мне наканавана – ДАХАТЫ...» [1, с. 57], з'яўленне знакава-сімвалічнага вобразу сасны над абрывама («Стаіць сасна на пальцах-каранях, / Стараючыся нагадаць як быццам / Мне аб мінулых незваротных днях» [4, с. 29]), гатовай сігануць у самую апраметную.

Арганічнай для творчага тэмпераменту У. Скарынкіна з'яўляецца праца ў тэматычным дыяпазоне інтымнай лірыкі – тэма кахання пастаянна знаходзіцца ў полі яго ўвагі. Аднак лірычны герой твораў гэтай тэматычнай групы лірыкі рэдка калі выступае ўзнёслым і бесклапотным, найчасцей ён задумлены, засмучаны – нават назвы твораў указваюць на іх агульны настрой: «Не скажу табе, у чым прычына...», «Блізкі гай – зялёны...», «Я абразіць Вас пабаюся...», «Зімовым адвяхоркам, як паганец...» і інш.

Пачуццё кахання ў У. Скарынкіна мала ў чым падобнае да бязвоблачнага шчасця, часцей за ўсё гэта боль і пакута ў рознай ступені праяўлення. Не закранаючы пытання аўтабіяграфічнай асновы твораў, варта падкрэсліць іх эмацыянальную дакладнасць, настраёвую адпаведнасць жанравым параметрам інтымнай лірыкі, лепшыя ўзоры якой ніколі не ствараліся ў мажорных інтанацыях. Элегічнасць, мінорнасць вершаў У. Скарынкіна на тэму кахання пераконвае ў непадробнасці высокага пачуцця, дакладна ўзнавіць якое ў слове – адзнака сапраўднага таленту.

Даволі прадстаўнічым у паэзіі У. Скарынкіна з'яўляецца пласт гумарыстычны, прадстаўлены літаратурнымі пародыямі, карыснымі парадзіямі і сатырычнымі вершамі з кніг «Пасадач-

ных агні» і «Размова на парозе». Паэт дасціпна, з лёгкім гумарам, а часам і з'едлівай іроніяй выкрывае асноўныя заганы сучасніка (у тым ліку і мастака-творцы), якія ўзніклі і завастрыліся пад уплывам змен у грамадстве напрыканцы XX стагоддзя.

Тэматычная разнастайнасць паэзіі У. Скарынка «апануа» ў адпаведную жанравую абалонку, паэт з аднолькавым поспехам карыстаецца рознымі класічнымі (сталымі, традыцыйнымі) жанрамі. Побач з гучнай, закліковай одай у яго існуе і сумная, ціхая элегія, і трагедыяная паэма балада, і павучальная прытча, і песня, і прысвячэнне, і калыханка, і класічны санет, і ўсходняя газель.

Вобразны свет паэзіі У. Скарынка вытрыманы ў розных колерах, маляўнічы, у ім арганічна спалучаюцца эпітэты, метафары, параўнанні, дэталі і сімвалы.

Эпітэты У. Скарынка вызначаюцца разнастайнасцю: пасталелая душа, блакітная мара, ціхая аблачынка, дождж сляпы, няўтольная крыўда, чарадзейны спеў, урачыстыя ранкі і інш. У большасці яны індывідуальна-аўтарскія, а не сталыя, сведчаць пра чуйныя адносіны паэта да роднай прыроды, яго захапленне прыгажосцю свету і ўменне бачыць незвычайнае ў звычайным, складанае ў простым, вялікае ў малым.

Даволі пашыраная з'ява ў паэзіі У. Скарынка – параўнанні, якія арганічна ўпісваюцца ў кантэкст верша як пры дапамозе злучнікаў, так і без іх, бо як паэт-лірык ён не можа не параўноўваць, не супастаўляць, не прыпадабняць далёкія, але ў нечым падобныя прадметы і з'явы: пянёк, як грамафонная пласцінка; як пальцы піяніста, пракочваецца хваля; нявестай пазірала хата; аброшаныя лапкі хвой, нібы алмазныя падвескі і інш.

Адной з яркіх асаблівасцей ранняй паэзіі У. Скарынка з'яўляецца яе метафарызацыя. У залежнасці ад эстэтычных задач, зместу і жанру пад рукою мастака самае непэтычнае, немасцяцкае слова становіцца высокамастацкім і высокапаэтычным. Падобная своеасаблівасць паэзіі мастака – вынік індывідуальна-аўтарскага бачання свету, спроба ўзбагаціць і «ўшчыльніць» змест твора.

Метафара ў У. Скарынка – выразны вобразны сродак мовы, які ўтвараецца на аснове паралельнага існавання, на ўнутраным супастаўленні прамога і пераноснага значэння слова: сланечнікі ззялі; самалёты застылі сціпла да зары; поўня бераг азірала слепа; журботна і жудасна стогнуць званы; прыветныя хаты гасцям да вайны ўсміхаліся шыбамі вокан; прасоўвае пальцы сонца праз парэпанья драціцы; зямля стаілася і лічыць; кукарэкаць пачала зара і інш.

Вобразы-сімвалы ў паэзіі У. Скарынка – праявы глабальных архетыпаў, перасатвора-

ных у адпаведнасці з нацыянальнай ментальнасцю. У паэта сімвал – гэта непадзельная тэманасць агульнага і адзінкавага, ідэальнага і рэальнага, бясконцага і канечнага. Сімвал магільны, напрыклад, знаходзіць месца ў паэтычным светабачанні як увасабленне не канца жыцця, а як памяць, сведка, напамінак жывым (паэма «Узнясенне», «На могілках» і інш.). Смерць – гэта не толькі канец зямных спраў, але і пачатак нечага іншага, працягу жыцця ў нашчадках, сімвал людской памяці. Сімвалам пакут, страт і скалечанага ўкрадзенага маленства, а таксама балючай памяці становіцца ў паэта вобраз вайны, які праходзіць праз усе яго кнігі, ад першай да апошняй.

Пашыранымі сімваламі ў творчасці паэта становяцца зоры і неба, да якіх імкнецца, як да вышэйшага ідэалу, лірычны герой («Буслы над аэрадромам», «Даўно закончаны палёты...»), «Быццам Салавей-разбойнік...» і інш.). У сувязі з вызначаным вобраз Ікара таксама становіцца сімвалам імкнення да мар, жадання выйсці на новую арбіту жыцця («Дарога ў неба», «Жывуць і ў нашы дні Ікары», «Аднак бяда адна не ходзіць...»). Гістарызм яго ідэйна-эстэтычнай пазіцыі вынікае з ведання старажытнагрэчаскай легенды пра лёс Ікара, пакаранага багамі за імкненне падняцца да сонца.

Заклучэнне. Зыходзячы з усяго сказанага вышэй, можна зрабіць наступныя высновы пра жанрава-тэматычны асаблівасці паэзіі Уладзіміра Скарынка: мастак узнімае маштабна-эпічныя па сваёй прыродзе праблемы (вайны і міру, будучыні нацыі, грамадства і чалавецтва, захавання экалагічнай раўнавагі і маральнай дабрачыннасці); у большасці вершы мастака ўзніклі як водгук на падзеі грамадскага быцця і ў сукупнасці ўтвараюць своеасаблівы летапіс эпохі, пазначаны праз прызму аўтарскай суб'ектыўнасці; эпічнай асновай для вершаў таксама з'яўляецца іх аўтабіяграфізм.

Літаратура

1. Скарыкін, У. Лосвіда: вершы і паэмы / У. Скарыкін. – Мінск: Маст. літ., 1993. – 199 с.
2. Сучасная літаратура: каардынаты ідэйна-мастацкага пошуку / С. А. Андрэюк [і інш.]; навук рэд. В. М. Стральцова. – Мінск: Беларуская навука, 2008. – 286 с.
3. Скарыкін, У. Выратавальныя плыты: вершы, паэма / У. Скарыкін. – Мінск: Маст. літ., 1988. – 127 с.
4. Скарыкін, У. Апошнія слова: вершы / У. Скарыкін. – Мінск: Маст. літ., 1994. – 95 с.
5. Скарыкін, У. Пасадачныя агні: паэма, вершы / У. Скарыкін. – Мінск: Маст. літ., 1985. – 95 с.

Паступілі 12.03.2013